

מדרש חת רבה ה

שרת במעיה של אותה צדקת . מסה דכתיב ותאכל ותשבוע ותותר נראין הדברים שהברכה שרת במעיה של אותה צדקת. א"ר יצחק בר מריון בא הכתוב ללמדך שאם אדם עושה מצוה יעשנה בלבו שלם . שאילו הי' ראובן יודע שהקב"ה מכתוב עליו (נלמדי נ) וישמע ראובן ויצילהו מידם בכתפו היה מוליכו אצל אביו . ואילו היה יודע אהרן שהקב"ה מכתוב עליו (שמי ו) הגה הוא יוצא לקראתך בתופים ובמתולות היה יוצא לקראתו . ואילו היה יודע בעו שהקב"ה מכתוב עליו ויצבט לה קלי ותאכל ותשבוע ותותר ענלות מפותמות היה מאכילה . ר' כהן ור' יהושע דסכנין בש"ר לוי לשעבר היה אדם עושה מצוה והגביא כותבה ועכשיו בשאדם עושה מצוה מי כותבה אליהו כותבה ומלך המשיח והקב"ה תותם על ידיהם . והה"ד (מלאכי נ) או גרברו יראי י"י איש אל רעהו וגו' : [ז) ותקם ללקט וגו' תם שול תשאלו לה מן הצבתיים . רבי יוחנן היה מברר סלעים כדי לזכות בהן ר' שמעון בר בא . רבינו היה מבקר נרישין כדי לזכות בהן ר"ש בן הלפתא : (ח) ותלקט בשדה עד הערב וגו' . וכמה היא איפה ר' יוחנן אמר נ' סאין דהניגין האיפה נ' סאין ותשא ותבא העיר : (ט) ותאמר לה הסוטה איפה לקטת היום . תגי בשם ר' יהושע יותר ממה שבעל הבית עושה עם העני עושה עם בעל הבית . שכן אמרה חת לנעמי שם האיש אשר עשיתי עמו היום ולא אמרה אשר עשה עמי אלא אשר עשיתי עמו . הרבה פעולות והרבה טובות עשיתי עמו בשביל שהאכילני פרוסה אחת . א"ר יוסי יען וביען הוא יען הוא עני . א"ר שילה דנוה האביון הונך ביה . א"ר נחמן כתיב (דנסיסו) כי בגלל הדבר הזה גלגל הוא שחזר בעולם על הפל . דמי לגלגל אנמילייתא דמלא מתרוקן דמתרוקן מתמלי . בר קפרא אמר אין לך אדם שאינו בא למדה זו ואם לא הוא בא בנו ואם לא בנו בא בן בנו . תגי ר"א בן יעקב אומר נקמתן של אומות עכו"ם ביד ישראל ונקמתן של ישראל ביד עניייהן . נקמתן של אומות עכו"ם ביד ישראל שנאמ' (ישקאל כ) ונתתי את נקמתי באדם ביד עמי ישראל . נקמתן של ישראל ביד עניייהן שנא' (דנסיסו) וקרא עליך אל י"י והיה כך המא . א"ר אבין העני הזה עומד על פתח והקב"ה עומד על ימינו אם נתת לו זה שעומד על ימינו מברכך ואם לאו הוא עתיד ליפרע מאתו האיש שנאמר (סלסיס ק) כי יעמוד לימין אביון . א"ר אבהו צריכין אנו להתחזיק טובה לרבאין שבהן . דלמא ר' יוחנן ור"ל הוי נחתי מסדו בהרא דמוסיין דמבריא ופגע בהן חד מסכין . אמר להן זכין בי אמרין ליה כי נפקין אנן זכין כך . נפקין אשכחין יתיה דמית . אמרין הואיל ולא זכינון ביה בחייהו נשפל במיתתיה . כי קיימין מסחין יתיה אשכחין כים דדיגרי גביה . אמרין יאות א"ר אבהו צריכין אנו להתחזיק טובה לרסאין

134567

מתנות כהונה

ממנו כדי שבעט וסוחרה מוכחז ומאכל ומשנה וסוחר : נראים סדנסיס ס' . ועין סיקרל רבה ס' ל"ד : נראין סדנסיס ס' . מדלח כסיד וסוחר דמכמע סדיה סס סוחר אלח וסוחר משמע שהמוחר סיס מנהה שממך נמשיה : אל רעסו ועין סיקרל רבה : מברד . מסור כדי שיתלחש שמען בר נח וזכס כסס : מבקר . מסקרד וק סוה כמלמד ירושלמי כסרנה חקסומו : דאביון סוק ס' ועין קל זה סיקרל רבה סרסה ל"ד : לרמאין סכסן וס' גרס ועין ס' ס' סיקרל רבה סר' ל"ד : דלמא . סידחו כלסין ירושלמי כסו ססמל : ותאשח עססס ס' :

כבר זה שבועה שלא אוכלנה הא תו למה לי. הא קא משמע לן חיובא הוא דליכא הא שבועה איכא דכי משכחא רווחא חיילא כדרבא דאמר נשאל על הראשונה עלתה לי שנייה חיילא תחתיה. 'אמר' לימא מסייעא ליה מי שנזר שתי נזירות ומנה הראשונה והפריש קרבן ואחר כך נשאל על הראשונה עלתה לי שנייה בראשונה ודחינן הכי השתא התם נזירות מיהא איתא דהא כי מנה לראשונה חיילא הכא שביעה בלא שאלה מי איתא כלל וכי תימא נשאל דוקא לא היא דהא כל שיש לשבועה שנייה זמן לחול בלא ראשונה וכאלו ליתא לשביעה ראשונה כלל דמי דומה למי שנדר שני נזירות יהיה זמן נזירות הראשונה קודם זמן נזירות השנייה דמזנה השנייה ואחר כך מזנה הראשונה ואף על גב שקודם שישלים הנזירות השנייה יתחיל הראשונה כיון שנתחייב בשביל השני חייב בשביל הראשונה והוי כאנוס על הראשונה אך אחר זמן השנייה משלים הראשונה וכן הדין כשיכול לפרוע לראשון שהרי יכול לקיים שניהם ע"כ.

הקעט) ולענין מה ששאלתם הפרשיות כשמניחן בתפילין אם עומדות או שוכבות בזה אין בידי הברע אלא שהרב בעל התרומה כבר ראית דבנקב עומדות זמן אני והגין ועושין מעשה.

תקפ) ולענין הקלף נראין הדברים כדברי רבנו משה שהוא החלק העבה הנשאר כנגד הבשר ודוכסוסטוס הוא החלק הדק שעליו השער. ואף רב האי גאון כתב כך בתשוב' ובאותו חלק העבה הנקרא קלף סתם כותבין את התפילין במקום שהוא כנגד הבשר שהיא הפנים החלקים.

ומה שאמרתם שאין לכם אימון שיודע לחלוק את העור לשנים גררי את העור יפה יפה במקום השער כדי קליפה יפה נמצא הקלף נשאר לעצמו שאין הקפדה שיחלק לשנים אלא שלא ישאר כל העור שלם דאז יהיה גויל אפילו דבר שלא גיטל ממנו שופיין וכמו שאמרו בריש פרק קמא דבבא בתרא (דף ג') גויל אבני דלא משפיין וגויל פסיל לתפילין דתנא דבי מנשה כתבה על הנייר ועל המטלה פסילה. על הקלף ועל הגויל ועל הדוכסוסטוס כשרה. ואמרין למאי אילימא למזוזה מזוזה אקלף מן כתבין אלא לאו תפילין. ילפעמיך תפילין אגויל מי כתבין ומזוזה הוא דמכשרי' ממתני' פ' הקומץ (דף ל') הלכה למשה מסיני תפילין על הקלף מזוזה על דוכסוסטוס קלף במקום בשר דוכסוסטוס במקום שער ותניא התם שינה בזה ובזה פסול. ומוקים לה דוקא בתפילין אבל מזוזה כשרה בזה ובזה שאין שינוי פסול בה.

תקפא) שאלת. ראובן היה לו בית סמוך להיכל בית הכנסת ועכבו הצביר בידו מחמת שהיו מקומות ישיבה הקדש שבבית הכנסת ובנת אותו בנין נאה ורצה לערב אותו עם בית הכנסת כדי להרחיב בית הכנסת ועכבו הצביר בידו מחמת שהיו מקומות ישיבה שם שירדו ממעלתם. אבל הסכימו כלם שיעשה כל אותו בית היכל וכן עשה

שבועין הזה ינעשה נעשה שלא כדין בשעת כתיבתו ואם רצה לחזור יגרש בו אינה מגרשת כיון שמתרלהו בטל היה יאל תשיבני ממה ששינוי במשנתינו והגיע שליח יאמר נט זה בטל הרי זה בטל. ואיפלגי בגמרי' אם חוזר ימגרש בו רב נחמן אומר חוזר ימגרש בו ואיפסיקא בגמרא כרב נחמן דאמר אנוס שבטלו חוזר ימגרש בו יזהגט נכתב כדינו ואינו יכול לבטל את הגט ולא בטל אלא שליחות' וכדאמר' התם והילכתא כרב נחמן ואמר רבי יוחנן חוזרת. 'פרקי' הכי השתא התם דבור ודביר הוא אתי דבור ומבטל דבור. אבל הכא נהי דבטל לשליחותא גיטא גיפא מי קא בטל. האלו היה איפשר שהגט בטל אפילו נתנו מרצין אינו חוזר ימגרש בו לכולי עלמא.

הקעד) הנייה עוד זכור ליתן קיתון של מיכ בבוטא הלכותה מן הגוי וספק אם עמדה י"ם הדין שאם אתה אומר כן למה לי מלוי ועירו יבנים בתוכו מים כדי לבטל שיעור הקליפית. תקעה) ומה שאמרת אם נתן יין בתוך כלי אסור בדיעבד אם נתיר לו ליתן יין פעם אחרת.

תשובה פשיטא דלא הגע עצמך קדרה של גוי שאינה בת יומא שבשלי בה בדיעבד לא שרינן מה שבישלו בה הנכשיר לבשל מכאן ואילך אלא שהכלי באיסורו עומד. זה ששיט עיד דלא סגי ישין אלא בכלי יין וראה מההוא פנכא אין ראה הליטה דאולי כדי שלא ישתמש קידם מיהו ביין דוקא סברא שכלה הלחלוחית.

תקעז) השיב עיד דמותר לחפור העיף ביום טוב שמלאיהו מבשר כתות מבפנים שהרי אוחה תפירה צורך איכל נפש הוא והמחט עצמי מותר לטלטלו כדאמר' שבת (פרק ט"ז דף קכ"ב ב') מהט של יד כדי ליטול בו את הקיץ יתו דכלי שמלאכתו להיות עתה לצורך מקימי מותר ע"כ.

תקעז) דעת בעל העיטור דמי רגלים של אדם ושל בהמה מותר ואפילו לרבי יעקב דמפליג בבכורות (פ"ק דף ו' ב') בין דבש צרעין ודבורים כדאיתא התם מאן תנא דבש הגזין וצרעין דמיתר באכילה דלא כרבי יעקב וסתם מתני' כותי' במכשירין דתנן דבש דבורים וצרעין טהור ומותר באכילה ומפריש טעמא בבכורות שאין ממצית מגופן אלא מן המאכל. אבל מי רגלים של אדם ושל בהמה טמאה מותר דמאי עייל ומיא נפיק ולא דמי לחלב. והתם שאסר מי רגלים ומי חלב טעות הוא בידו ע"כ למורים זנ"ל בספר המציה אסר.

תקעה) השיב בנשבע לפרוע מנה לפלוני בחודש אדר חוזר ונשבע לאחר לפרוע באותו זמן וכתוב בשטר הראשון כל זמן שיתבענו יכן בשני ועלשו בא הינו לתובעו ואמר דכל זמן שלא תבעו הראשון דחייב לפרוע לשני שהרי מצאה השבועה מקום לחול. דמאי להא דאמר' בקדושין הלכה אצל חכם והתירה הרי זו מקודשת. עוד אמרין בפרק שבועות שהיכ בתרא (דף כ"ז ב') שבועה שלא אוכל

כלי שרת או אינה כלי שרת והיינו דקא מקשו' עליה מהא דתניא נתנה במכתשת נפסלה בטביל יום דכיון שניתנה במכתשת אף על פי שעדיין לא נתנה לא במחתה ולא בכף ומאן דאמר שאני קטרת דקדישת דמים הוא סבר מכתשת לאו כלי שרת ועד שהתנם בכלי בשעת הקטרה אינה קדושה אלא קדושת דמים אבל לכולי עלמא המנחות והנסכים והקטרת והלבונה עד שלא קדשו בכלי יש להם פדיון משקדשו בכלי אין להם פדיון העיפות והעצים והלבונה וכלי שרת אין להם פדיון שלא נאמר אלא בהמה. ושאלו בגמרא בשלמא עופות קדושת הגוף ניהו דלא נאמר אלא בהמה אלא עצים ולבונה וכלי שרת ליפרקו דאניס אלא קדושת דמים ופסק משום דלא שכיחי ותנן נמי בפרק שתי הלחם מנחות (דף צ"ו) כל המנחות יש בהם מעשה כלי מבפנים. יכן שנינו עיד במעילה פרט חטאת העוף (דף ס') ובמנחות בכמה מקומות ואני באתי לשאל זו מנין לה לא כל אחד ואחד למדו אתה לפי מה שהוא דהיא דכל המנחות יש להם מעשה כלי תניא בברייתא שאלו את רבי זו מנין אמר להן הרי אימר (יחזקאל מ"ו) ויאמר אלי זה המקום אשר יבשלו שם הכהנים את החטאת יאת האשם אשר יאפה את המנחה לבלתי הוציא את החצר החיצונה מנחה דומיא דחטאת ואשם מה חטאת יאשם טעונה כלי אף מנחה טעונה כלי ועצים ולבונה אף קדושת הגוף ניהו הן אלא מכשירי רבנן כמו שפירש רש"י ז"ל בריש פרק המנחות (דף ק"א) והנסכים נמי אפשר להם מן הטעם הזה. אי נמי אפשר מדכתיב (במדבר ט"ו) ויין לנסך שלישיה ההין ורביעיה ההין יין לומר שהמדות מקדשות הנסכים לפיכך נעשו המדות כלי הלח וכלי היבש וכדאיתא התם בפרק שתי מדות מנחות (דף פ"ו) וקטרת נמי דכתב כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת וכדאמר שמואל בפרק המזבח מקדש (זבחים דף פ"ח) נמי אין כלי הלח מקדש את היבש. לא שאנו אלא מדות אבל מזרקות מקדשין דכתיב (במדבר ז') שניהם מלאים סלת בלילה בשמן למנחה יילפינן דורות משעה כי האי לכולי עלמא הואיל ותנא ביה קרא הריסר זימני כדאיתא התם במנחות פרק הקומץ רבה (דף י"ח ב') אי שפתתה פתין פרתית. (תקפג) שאלת עוד באותה הלכה דתניא (מנחות פ"ב דף ק"א ב') רבי שמעון אימר פרה מטמאה טומאת איכלין הואיל והיתה לה שעת הכושר. ופירש הרב רבי יוסף לוי דמקבלת טימאה אפילו אחר שריפתה. יתימא הוא היכן מצינו אפד ועפר שיקבלו טימאה הכי אפילו איסורי אכילה הותרו אחר שריפתן באופן שאפרן מותר. אבל רש"י ז"ל פירש אם נגע שרץ בבשרה אף על גב דאיסורי הנאף היא ע"כ.

תשובה באמת כי דברי רש"י נוחין הם ונראה לי אמת. ומכל מקום לא ירדתי לסיף דעתך בקושיא שהקשית על הרב הלוי ז"ל שאם כל יום טומאה הקשית כמו שנראה מדבריך ולומר אחר

ובנאו משלו ובא ראיבן המקדיש לכתוב על פתח ההיכל שמו למען הזכיר שמו על זמנה שהקדיש ועכבו בידו קצת מן הצבור הודיעני אם יכולין לעכב בידו מן הדין או לא.

תשובה איני רואה שיוכלו הצביר לעכב מן הדין ולא מן הראוי מכמה צדדין כי המקדיש והבונה משלי לשמים מי מעכב על ידו מלהזכיר שמו בשלי. ובהקדשו אין אדם מעכב בשל חבירו ובנסכיו על חבירו. ועוד דבכמה מקומות בקהילות הקדש שנוהגין כן גם במקומנו היא כתוב בכותל ההיכל. וזו מדת חכמים היא ומדת וותיקין כדי ליתן שכר לעשות מצוה ומדת התורה היא שהיא כותבת ומפרסמ עושה מצוה ואם התורה עשתה כן צריכין אנו להלך אחר מדותיה של תורה שהן דרכי נועם. הנה בהצלת יוסף שהצילו ראובן מיד אחיו כתב עליו הכתוב (בראשית ל"ז) יישמע ראובן ויצילהו מידם. וכן בבעז שויתר פת וחומץ הכתיבו הכתוב. וכן כמה גדולה מעשה הצדקה ועשיית המצות שכתבו הנביאים בספר הנבואה. וכן פרסמו עליו ז"ל מדה זו בפ"י במדרש רות אמר שב רות ב' ויצבט לה קלי קלול בשתי אצבעותיו. אמר רבי יצחק בר מריון בא הכתוב ללמדך שאם יהיה אדם עושה מצוה יעשנה בלב שלם שאלו היה יודע ראובן שהקב"ה מכתוב וישמע ראיבן ויצילהו מידם בכתיפו היה מוליכו אל אביו. ואלו היה יודע אהרן שהקב"ה מכתוב עליו (שמות ד') והנה הוא יוצא לקראתך וראך ישמח בלבי בחיפיים ובמחולות היה יוצא לקראתי. יאלי היה יודע בעו שהקב"ה מכתוב עליו יצבט לה קלי ותאכל יחשבע ותותר. עגלות פטומות היה מאכילה. רבי כהן ורבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי לשעבר היה אדם עושה מצוה והנביא היה כותבה. עכשו מי כותבה אליהו כותבה ומלך משיח והקב"ה חותם על ידיהם הדא הוא דכתיב (מלאכי ג') אי נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב בספר הזכרון לפני ליראי ה' ולחושבי שמו ובפ' יש נוחלין (דף קל"ג ב') אמרו ביוסי בן יעזר כשהקדיש עלית דדינרי יכשכר מרגלית למקדש ב"ג עליות דדנרי ונתנו הגזברים שבעה והקדיש ושעד הנותרים ועמדו שם וכתבו יוסי בן יעזר הקדיש אחת בנו הקדיש שש מכאן אתה למד שהיו נוהגין לכתוב כן שמות המקדישין לשמים להיות להם לזכרון טוב על מצות ולפתוח אוצר החכמה דלת לעושה מצוה.

תקפג) שאלת הא דגרסינן פרק קמא דשבועות (דף ^[1234567] י"א) שאני קטרת דקדושת דמים ופרש"י דקדוקו ז"ל אין לה אלא קדושת דמים שלקח מתרומת הלישכה אבל בכלי לא נתקדשה קדושת הגוף דמכתשת שנישקה כי לאו כלי שרת הוא יקטור לי עלה והא קטרת דבר הקרב לגבוה ע"ג מזבח מאי שנא מתמידין דחשבינן להו קדושת הגוף.

תשובה זו כולו עלמא היא דקטרת בעיא כלי ואינה קדושה קדושת הגוף עד שנתקדש בכלי. לא נחלקו אלא כשנתקדשה במכתשת אי מכתשת

מקבל שכר, אלא מענישין אותו עליה, ומ"מ מי שמקדיש דבר לצדקה מותר לו לכתוב שמו עליו שיהא לו לזכרון, וראוי לו לעשות כן ע"ש, ולכאורה יש כאן סתירה, שמצד אחד אסור להתפאר ומענישין אותו, ומאידך ראוי לכתוב שמו לזכרון אף שבודאי שמח ועלול להתפאר בכך.

ולכאורה יש לחלק בין אם נותן כסף לצדקה שבזה אין לו להתפאר, שאין זה טובת העניים לפרסם שנתן נתינה חשובה גדולה, ואם זה רק לטובת עצמו אסור, אבל כשמתנדב לבית הכנסת או לישיבה וכדומה, ראוי לפרסם שמו שרבים יעשו כמוהו, וכמבואר בנקודות הכסף ע"ד הט"ז בסימן רמ"ט סק"ד ע"ש, וזהו מחובת הציבור אפילו אין לו ענין בכך, ומ"מ ראוי לדרוש שיכתבו שמו שמדת התורה לפרסם עושי מצוה ע"ש, והוא מבואר בשו"ת הרשב"א המוכא בנקה"כ שם.

ונראה עוד שזהו לא רק לטובת אחרים שיתנו כמוהו, אלא גם לטובת הבנים כשרואים לוח זכרון ממעשה אביהם נזכרים ורוצים לעשות כמוהו, וזה יגרום לזרז אותם בכך לעשות כמוהו, וביותר מצד המוסר גופא חייבין להכיר טובה, שהתורה הקפידה על הכרת הטוב, שאפילו למצרים אסור לתעבם שגר היינו בארצם, ואם לאכסניא בשעת הדחק ראוי להכיר טובה, כ"ש שחייבין המוסד להכיר טובה לאיש שתרם מכספו ולהראות חיבתו בכך מפרסמים ומכבדים אותו, ולפי זה נראה שהכל תלוי אם יש בזה תועלת יפרסמו, אבל אם רק מתפאר בעצמו אין ראוי לו לעשות כן, שבגלל הנאה זו מנכין לו מזכויותיו, אבל לקבוע לוח ראוי הדבר ויאה כיון שיש בכך תועלת לאחרים ולבניו. ולענין עריכת סעודה וכבוד לתורם, אם בא ביוזמת המוסד מותר, אבל הוא לא ירדוף אחרי זה, ועכ"פ לא יתפאר בכך.

ובזמננו נראה שראוי לפרסם עושי מצוה שיעשו כמוהו, והכל הולך אחר הכוונה, וצדיקים ילכו בס' ומקבלים עליו שכר, ופושעים ייכשלו בס' ונענשין, שאלו מתכוונים לטובת המוסד במה שמפרסמים תורמים ומקיימין מצוה, ואלו כל כוונתן רק לעצמם לבד להתפאר ולהתגאות בזה נכשלין בכך, ואלקים יראה ללבבו ואדם לעיניו, ואנו מצדנו ודאי ראוי לנו לכבדו שזהו לטובתו ולטובת בניו ולטובתנו שיעשו כמוהו. ועייז עוד בסימו שלאח"ז.

והאמת היא שאם מרחקים תועים כאלו, אנו גורמים שיתרחקו יותר ויותר, אבל כשאנו מקרבים אותם יתכן שיועיל אפילו לבניהם שיתקרבו יותר, ובנ"ד שאין ביד הקהלה האמצעים לבנות מעצמם וזקוקים בנדבות אלו, דעתי להתיר בתועים כאלו, אבל לא יהיה רשום שמו בתוך בית הכנסת כבעל בית הכנסת שקדושתה כמו עזרה.

לכן נאה הדבר ויאה לנהוג שלא לכתוב בתוך בית הכנסת שום שם כלל אף מדתיים, רק בחוץ בפרוזדור או בחוץ לגמרי יכתבו על שלט, ואם ידעו כולם שבפנים אין כותבים כלל השמות אזי יסכימו ששם יופיע בחוץ, וכה"ג יש להתיר אם הוא מהתועים, וגם שבזה גופא אולי יתקרב יותר וכמ"ש.

אכן אם יכולים לבנות בית הכנסת בכסף שבא משומרי שבת דוקא אשרי חלקם, ועיין גמרא ריש פ"ז דמציעא במעשה דרבי חייא מבואר כיצד דקדקו בטהרה בלימוד התינוקות, ומקובל בידינו מפי הגר"א זצ"ל שסגולה נפלאה שתפלות בביהכ"נ יהיו בטהרת המחשבה ושיתקבלו, היינו היכא שהנודב והמסייעים מתכוונים מתחילה לשם שמים דוקא, ובשם הגר"ח מבריסק זצ"ל שאם הישיבות היו מקבלים רק כסף בטהרה והשותפין לתורתם היו יראים ושלמים, היו גדלים הרבה יותר בתורה ויראת ה' טהורה, ובעו"ה לא זכינו לכך אלא מיעוטא דמיעוטא.

ושמעתי ממו"ר הגה"צ רבי משה שניידער זצ"ל שהקדוש ה"חפץ חיים" זצ"ל ביקש שיתרמו לישיבתו רק שומרי שבת, שאילו אחרים לא להם ולנו לבנות בית אלקינו, ומו"ר הקפיד ע"ז מאד והשתדל שלא לקבל מהם שלדבריו הצלחת הישיבה תלוי בזה, (ושמעתי גם על האדמו"ר הקדוש רבי אהרן רוקח זצ"ל מבעלזא שכאשר פתח ישיבה אמר שלא יקבלו תרומות אלא משומרי שבת דוקא והיינו מהטעם שהבאנו).

סימן תפא

שאלה: מי שנודב לבית הכנסת אם ראוי לנו לפרסם הדבר ולקבוע שמו כנדבן.

ברמ"א יו"ד סימן רמ"ט (סעיף י"ג) מביא דמי שמתפאר בצדקה שנותן, לא די שאינו

ביון שאין לה גיחל ויכולים לשנות עצירה, אבל בנדון החשובה
 שם דהיי לה אז חלה שהי עני ואין יכולתו להשיאה כיון
 דכ"ס המלוה מיעלה עליו אסור לשנות עבור זה, ומדייק
 בן מהשונה הר"י שכי דבר מלוה כגון פדיון שבויים, ומלות
 כתיבה כ"ת כנראה דר"ל דמלוה חלה מוטלים על הצבור,
 ואפשר נשנות דבר של צבור עבור מלוה של צבור משא"כ
 מלוה של יחוד, ולפי"ז ר"ל מלות כתיבה ס"ת של צבור עבור
 קב"ת, וגם זה הניח מהר"ם אלשקר ב"ש.
 ויראה לעיני דמכ"מ ח"כ עשה עני כל ענין שצטילם ולא
 עלה בידי להשיא בתי, וממילא היא מיעלה על
 הצבור דוגה כדן יתומה בזה (ואולי ר"ן לתקן קנה לשון
 השי"ך דלא לשהמע כחלו חולק על השי"ך).

ז

ט"ז. יש מי שאומר שמלות בית הכנסה טדיפת ממלוה לדקה.
 ימלוה לדקה לנערים ללמוד תורה אי לחילה ענייב עדיף
 ממלית בית הכנסה בהשונה חקרי לב יו"ד סי' קי"ד מצוה
 מהר"ש יפה בפי על הירושלמי דדוקא לענין לזכרים וכוונת
 ירהצת ענין בית הכנסה בזה לדקה לנערים ללמוד אי חוליק
 עדיף, אבל ח"כ אין בית הכנסה גוף בנין בית הכנסה עדיף
 מהכלל, וכונ"כ כי בסי' עה"ש ב"א, איצתה הגאון חקרי לב
 הוכיח בראייה שגם עלם בנין בית הכנסה נדחה משום
 נערים ללמוד וחילוק יעשה, יהדעת נופה בן דהא גם אם
 אין בית הכנסה אין עלם התפלה נדחית ע"פ לוחד, וגם
 בצבור אפשר להתאחד ולהתפלל לרוב בחיזה ביה פרטי,
 חלה שאין להם ביה כנסה, משא"כ מלות לדקה לנערים
 ללמוד תורה, שנגזר לצטיל ת"ת לגמרי של הנערים, ימכ"ש
 ענין הילוב ענייב, וכנראה גם אם הי' המדובר ביעול חפלה
 בצבור או בעיל ת"ת לגמרי הי' דעה גאוניב הג"ל בן שה"ה
 עדיף, ועיין ש"ס מגילת ט"ז ע"כ גדול ת"ת יותר מצנן
 בית המקדש בכל זמן שצרון בן נריה קיים לא הניח טורח
 יעלה, ולפי דעתו ק"י לצטיל ת"ת של השצ"ר, ואמרו בשנת
 ק"י"ט אין מצטילן השצ"ר אפילו לצנין בית המקדש ונפסק
 להלכה לעיל סי' רמ"ה סי"ג, וגם על מש"כ בש"ע ממרה"ק
 שמלית בית הכנסה עדיף ממלות לדקה פסקה בחקרי לב ש"כ.
 ע"ע ח"ט סי' קצ"ט

ט"ז. ימלות לדקה לנערים ללמוד תורה עדיף ממלות בית
 הכנסה: עיין בעיקרי הד"ע כי לדקה בשם השונה
 שמש לדקה דאפילו עכשו נחמעט מספר הנערים ויש עדיף
 בקופת הת"ת אסור לשנות לאורך ביה הכנסה, אי בנין
 ארון הקדש, וצאפשות לעשות בן דרך הלואה מקח הת"ת
 ח"כ אין הכספים נלרכים להם יע"ש, דנראה דמוחר, וכן בנין
 ת"ת נראה דחשוב יותר מצנין ציהכ"א.

סימן קלה

יריד סימן רנ"א

א

ס"א. מי שהוה עברין צמוד וכו', אינו חייב להחיותו,
 עיין בש"ך דאירי צמומד לחיובין, דאם עבר פעם
 אחת לא ילא מכלל אהוב בזה, ועיין בצ"חור הגר"א ע"פ

הירושלמי שקלים, פ"ה דתחילה אמר שצטיל בשמטהו
 עליך שצ"ה לך ירושה קודם הטול משה הלוי יאחה פורט
 ואח"כ אחרי שנתן כבר אומר תהא מתנה, יצאופן כזה אינו
 מתקיים.

ס"ז. ולא יתן לקופה של לדקה: בני הה"ג ר' צנליון י"י
 העיר חיחי לדברי המאורי ע"ז י"ז ע"כ שפי פי
 הדם שלה יתן מעוהיו של עלמו לקופה של לדקה (פי לא
 בתורה נחית לדקה) שצטפה שרולה לחזר וליטון והשונה
 הרוחב שמתעוה לדקה הוא לקח, אח"כ הוא ת"ת ומפירכס
 בנחמנות.

א"כ נאמן וידע לנהוג כשורה, דמה דאמרו פי"ק דביע
 שיהי הגבאי כר"ה בן הדיון כי תוסי דחינו נאמן
 כמיהו, ולא לדיק כמותו, ולשון המאורי שם אח"כ ת"ה
 ומפורסם בנחמנות כר"ה ב"ה.

ה

סי"ג ברמ"א. יומ"מ מי שמקדיש דבר נדקה מיהר ונהיב
 שמו עליו שיהא לו לזכרון, וראוי נעשות בן כבר
 כחצתי במק"א שמכל הראיות שהצוה הרשבי"ה בהשונה ח"ה
 סי' הקפ"ה שהיה מקור לדון זה לא משמע רק שראוי לכתוב
 נדובה לצו לזכרון וקמ"ל בזה שאין זה בכלל התפלות
 במלות לדקה ואע"פ שדרך הלניעות בלדקה הוא המוצה,
 אבל לכתוב על הדבר המוקדש ממש לא הוזכר בחז"ל חנה
 דרבינו הרשב"א הבין בן מדעתו הגדולה, ומ"מ עני"ד שלא לכתוב
 על ארון הקדש צאופן בילט הרצה שמו שג הנודב דיראה
 מזה כהינו שמו של הנודב הוא חלק מכלי קדש זה, וגם יראה
 דמש"כ רמ"א וראוי לעשות בן היינו לענין עלם לעשות
 זכרון כגון נכתוב צפוקס הקבלה, אי צמקום אחר אבל אין
 זה אומר דר"י לעשות בן דיקא עג דבר המוקדש, ואם
 עושים בן יהי עכ"פ צנועות כמ"ל, ומה שכותבים כולם
 על המעיל של ס"ת הוא לתרו עממי חדא להזכיר עושי
 מלוה, יהדה שוכי ידועה שייכות ס"ת לצטנים ח"כ דיק"ה,
 ונפרע לעשות ההו"ה בצמכדרין דאין ראוי להקדיש ס"ת
 לגמרי שלא להפקיע ממנו מלות כתבו לכם ואכמ"ל בזה.

ו

ט"ו. גבאי לדקה שיש צידם מכות לדקה ושיאו בהם בחילות
 עניות שאין לדקה גדולה מוי: ובש"ך סי"ק י"א כתב
 ובהשונה הר"ם אלשקאר סי' ע"כ כי דדוקא יהימית אבל
 לא דעתו ח"כ יכולים הקהל להשיא עניב שאין לאציה יכולה
 להשיאה וכו', מרהיטה לשון השי"ך שכי ובהשונה וכו' משמע
 כאלו בא לחלוק על המחצר מכה השונה מהר"ם אלשקאר,
 והמעין יראה דשני דברים נפרדים הם דהמחצר איירי ח"כ
 יש מכות צכום של לדקה וא"ל לשנות שוכ דבר, חלה הגדון
 אחיח מלוה קודם ע"ז קאמר דלהשיא בתולות עניות אין לך
 מלוה כזו, ובזה אין חלוק בין יתומה או לא או צת ת"ת
 או צת ע"ה, והר"ם אלשקר בהשונה איירי שהאז הקדיש
 אחיח דבר לבית הכנסה ועדין שמו עליו ורואה לשנותו לאורך
 נשואי הכת בזה כי בהשונה שם דלהאז ידחי אסור והעטם
 פשוט דהוא אין צידו כח לצטל מה שהקדיש כבר, אבל
 הצבור עלמן יכולים לשנות לדבר מלוה, ובזה דן הר"ם אלשקר
 ח"כ לנדון זה נקרא נשואי צת ישראח דבר מלוה, ופשוט
 לי דנשואי יתומה שהמלוה הזאת מועלה ג"כ על הצבור

בני ישראל הכשרים אינו מוחר רק דיעבד שכבר קבלוהו
בבנידונו, אז אין לריבין להחזירו.

ההנה השואל ששמיית פרי השדה הגי'ל פנה בשאלתו גם אל
הגאון בעל זכרון יהודה זוקללה"ה, ותשובתו לו נדפסה
בשמיית זכרון יהודה (ח"א סי' ג"ז) וכי שם (ד"ה ועוד) דגם
לפמשי"כ השיך בשם המצייט שחולק על הרמ"א וס"ל דדוקא
קרנן אין מקבלין מן המומר אבל לזריי בהכניס מקבלין ממנו,
היינו דוקא במומר שהקדיש בית ליקח דמיו לזוך בהכניס,
אבל לא שיעשה מצית זה בהכניס גופא. או דהמצייט מייירא
במומר שמה כבר והקדיש דער לבהכניס קודם מוחו, ועל כן
מקבלין ממנו דלא שייך עוד חששא שיבא לבעל העבודה, משא"כ
בשמומר פדיין בחיים ע"ש, שהוכיח לה מהא דארחצ"א אר"י
(צרכות ע"ו). כל הנפנה וקורא ק"ש ומחפיל כאילו בנה מזבח
והקריב עליו קרבן, וממילא אם מסויע המומר לבהכניס היו
צפויי בקרבן ולמה נקבל כזה ממנו ע"כ ע"ש. ואני לא זכיתי
להציק רא"י זו, שכרי לא קאמר וקורא ק"ש ומחפיל לבהכניס
וכי ומוכח דאם נפנה וקורא ק"ש ומחפיל חוץ לבהכניס היו
גי'כ כאילו בנה מזבח והקריב עליו קרבן נמלא בהכניס אפי'
כמשיר קרבן לא היו מאחר שגם בני בהכניס הו"ל בקרבן,
ולכן שפיר ס"ל להמצייט דמקבלין נדבה ממומר לבניי בהכניס.

ויותר מזה עיי' מה שהשיב עוד בשמיית זכרון יהודה (ח"ב
סי' רמ"א) בשו"צ מכת הנשאלאגטן שנדב פרוכת
לבהכניס ודעו לאסור לקבלה לפי פסק הרמ"א אר"י סי'
קרי"ד ע"ש.

יד) נמצא להגאונים מהר"י ברונא מהר"ם שיק, פרי השדה
וזכרון יהודה שהזכרתי דצריהם, אסור לקבל
נדבה מן המומר לבניי בהכניס ועכ"פ כשהוא נותן דבר מסוייס
ששמו נקרא עליו ולא שייך צ"י דין ציעול וכמש"כ במהר"ם שיק
בר"ל, ואף דהוא ז"ל צמומריח שנשאת לבוי מייירא ומומר
לבעריס הרי חמור ממומר לחלל שבתות וכמש"כ לעיל (אות
י"א), הדבר פשוט דאף שנשאת לעכ"פ אינה עובדת ע"ז וגם
כי עכ"פ צומנינו רק מנהג אצותיהם צדיהם על כן אין
להתמיר צה יוחר מדינא משאר מומר לחלל שבתות (ועיי' לקמן
אות ע"ז). וא"כ צנדי"ד לקרא אבן הפינה יסוד הבנין וצ"ב
דל"ג צ"י ציעול, מדינא אסור להג"ל.

טו) ואמנם ראיתי צ"י יפה לזכר (ח"ג יו"ד סי' רמ"ד אות
ד) שכי שאין העולם חברים מלקבל נדבה
לבהכניס ממומר, וניהא לי' כי המנהג הוא על יסוד דברי
המצייט המהיר בזה ע"ש. ובאמת כי כן המנהג גם במדינותינו
וביון שנהפשטה מנהגא בהמצייט לכאורה אין אחר המנהג
כלום. ברם לפי מש"כ לעיל (אות י"ב) להחיר היכא שכספו
של המומר בא בהערובת עם נדבות ישראל הכשרים, אין רא"י
מן המנהג דמתכנין על שיטת המצייט כי נראה שהמנהג הוא
לקבל מעות דוקא חה מותר גם להרמ"א כיון שבא בהערובת
פס שאר הכסף, וא"כ לקבל ממנו דבר מסוייס וכאבן הפינה
דנדי"ד י"ל דאסור גם לפי המנהג שהזכיר הופ"ל ונחוג
צמדינותינו.

טז) ועכ"ז ולעני"ד למלא צנדי"ד אופן היתר לקבל הכסף
ממומר הגי'ל והוא, שהמומר יתן הכסף להקלה

באופן שלא יאחר לו שום זכות בממון שנתן דצבה מצוחר להחירא
במהר"ם שיק הגי'ל, ושזו יכולים גם לרשום שמו בין שמוח שאר
הנדבדים. וישן הוא נדב סכים הבין יכולה הקלה להצטיח
למומר הגי'ל שחרשום חה אבן היסוד על שם אביו אם אביו
לי"ה מומר או שאינו ידוע לנו שיה' מומר, אבל אם אביו הי'
מומר אין לרשום אבן הפנה על שמו ואפי' הנודב עצורו אינו
מומר, כי גנאי הוא לקרא אבן היסוד על שם מומר. ויכתבו
לזכרון עערך ככה: "אבן-הפינה של בנין בית-הכנסת הזה הוא
לזכר ולעילוי נשמת בן". מצלי
להזכיר עליו שהוא נדבת פלוני המומר.

ואם כי מצוחר במהר"ם שיק שם שאין לחצוב שם המומר
לזכרון דגנאי הוא, נראה דהיינו דוקא צנידונו שזו שרולית
נדב המירה דהה וגם נראה לעכ"פ וקבלה שמו, ודואי גנאי
הוא להזכיר שם זה על דבר שנקדשה וכעין שכי החוס' (גיטין
ל"ד: ד"ה והוא) בשם ר"ת לענין גע מומר, דהלילה להזכיר
שם עכ"פ בחורח משה וישראל ע"ש. משא"כ להזכיר שם ישראל
שהוא מומר לחלל שבתות אין גנאי כל כך וצפרט כי לרגל מצב
כספי הקשה צו נמלא"ס צעו"כ מוסדות ההורה ההרדיים
בארץ ישראל ובגולה הם התרגלו לקבל נדבות ממחללי שבת
צפרהס"א ורק מוסדות אחרים בלנד שולטים צרוחם ומונפים
עמם מלקבל נדבות מחללי שבת צפרהס"א, ועליוס חצב ברכת
טוב, אבל רוצם המכריע מקבלים נדבותיהם לבנין מוסדותיהם
ולהחזקת חלמדיהם, וגם כי ברצה מהם הם כחינוקות שגצבו
ועיי' שו"ת מהר"א (הוי"ד סי' כ' סוד"ה אמנם) לענין מחללי
שבתות צפרהס"א שכי על זמנו אז, שהדור פרוץ מרובכ וכי'
ע"ש. ואין צומננו מה נענה אצתרי. ועכ"פ מאחר שהתרגלו
לקבל מהם אין כאן גנאי כ"כ. — גם בשמיית מהר"ץ (סי' י"ח)
דעתו להחיר לקבל מנורה לבהכניס ממומר לחלל שבתות ע"ש. —
ועכ"ז לרשום חה אבן הפינה על שמו ודואי גנאי הוא לומר
ממנו יחד ממנו פינה ח"ו, אבל לרשום שמו בין יתר הנודדים
ללעני"ד שאין גנאי.

ובפרט כי לדעת הא"י (עיי' אות א') לכ"פ מותר לקבל
נדבה לבנין בהכניס אפי' ממומר לשכ"פ וגם
למחללי שיק שחולק וס"ל דלדעת הר"י והרמ"א גם לבניי בהכניס
לאסור לקבל מהם, מ"מ מודה דעכ"פ לדעת הס"א והמצייט
מותר לקבל מהם. וגם הרי הוכחתי (אות ז-ט) שגם לבנין
בהמ"ק מותר לקבל נדבה מישראל מומר עכ"פ מה"א וממילא
שאין לאסור לקבל מהם לבנין בהכניס אפי' מדרבנן. לכן גם
לפי מש"כ במהר"ם שיק, פרי השדה וזכרון יהודה לאסור צוב
מ"מ באופן שכתבתי ולעני"ד צס"ד שיש להחיר צלי כל פקפוק.

יז) ואמנם מצוחר בשמיית זכרון יהודה (ח"א סי' ג"ז ד"ה
ובה) דלקבל נדבה לזוך בהכניס אפי' מעכ"פ
דמפורש לביחרא ברמ"א (יו"ד סי' רמ"ד) מ"מ היינו דוקא
כשהנכרי נותן חלק קטן לזוך דער הגדול דצבה אין חשש כ"כ
דכוחם לרפיון ידים, אבל אם נותנים חלק גדול ומסוייס מאד
ומכש"כ אם מממונס יצנו כל הבהכניס מלצד דשייך צוב צודאי
חילול הי' ומצבה נפשיי, ודאי שייך גם החששא שהיוס או מחר
יצואו באחו עלילה לברוס כל הצורה ח"ו, צוב צודאי שאין
מקבלין מהם ע"ש. צנדי"ד אם כי חמשה אלפים דולאר הוא

א"ח"ח 1234567

אוצר החכמה